

Годун Анастасія Олександрівна,
*учениця 10 класу Обласного наукового ліцею в м. Рівне Рівненської
обласної ради.*

Омельчак Тетяна Анатоліївна,
*методист, вчителька історії Обласного наукового ліцею в м. Рівне
Рівненської обласної ради.*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОРПУСУ ОХОРОНИ ПРИКОРДОННЯ (КОП) НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНИ (1924–1939 рр.)

Охорона східного кордону Другої Речі Посполитої була ключовим завданням Корпусу охорони прикордоння (КОП), створеного у вересні 1924 року. Польсько-радянський кордон, що проходив територією Волинського воєводства, був найбільш дестабілізованою ділянкою через постійні диверсійні напади з боку СРСР, активність контрабандистів та поширення комуністичної пропаганди. Проте діяльність КОП не обмежувалася лише мілітарними функціями. Специфіка регіону, де українське населення становило кількісну більшість (близько 68% згідно з переписом 1921 р.), змушувала Корпус брати активну участь у суспільно-політичному житті краю, з метою посилення тут польського державного впливу [3, с. 313].

Суспільно-політичний контроль та репресивна діяльність. КОП виступав інструментом реалізації державної політики Польщі на «східних кресах». Основні напрями суспільно-політичного втручання включали:

- 1) моніторинг національного руху: розвідка КОП (експозитури №8 «Рівне» та №7 «Сарни») здійснювала нагляд за українською інтелігенцією та молоддю, яких вважали схильними до сепаратизму;
- 2) контроль за діяльністю політичних партій та організацій: під пильною увагою перебували політичні партії (УСРП, УНДО, КПЗУ) та

громадські об'єднання. КОП втручався у призначення на місцеві посади (війтів, старост), надаючи перевагу етнічним полякам;

3) цензура ЗМІ: спеціальні підрозділи аналізували регіональну пресу («Церква і нарід», «Українська нива») та активно протидіяли поширенню видань із Галичини, які вважалися «шкідливими»;

4) протидія пропаганді: основним завданням була ізоляція населення від комуністичних ідей СРСР та націоналістичної агітації [5].

Культурно-освітня та соціальна місія КОП: поряд із репресивними методами КОП застосовував стратегію «державної асиміляції» через культурно-громадську роботу. Це мало на меті змінити вороже ставлення місцевого населення на лояльне. До ключових напрямків культурно-громадської діяльності входили:

1) робота з молоддю: створювалася мережа пропольських парамілітарних організацій («Стрілецький союз», «Союз резервістів»), куди намагалися залучити українську молодь для виховання в душі патріотизму до польської держави;

2) освіта та дозвілля: при кожній варті КОП діяли бібліотеки, доступні для цивільних. Популярними серед населення були театральні вистави. Так, у 1934 році було організовано 668 театральних вистав для військових та місцевих жителів. Проводилися курси лижного спорту, господарські навчання [1, с.189-190].

Інфраструктурна допомога: через обмеженість коштів органів місцевого самоврядування підрозділи КОП самостійно будували дороги, мости та греблі. Прикладом є участь Корпусу в будівництві школи імені Й. Крашевського та костелу в с. Глибочок.

Благодійність: у батальйонах організовували безкоштовні обіди для дітей із бідних родин (наприклад, батальйон «Остріг» у 1934 р. видав понад 12 тисяч обідів). Під час свят дітям дарували одяг та продукти [2, с.97].

Гуманітарні та рятувальні функції: КОП відігравав важливу роль у забезпеченні життєдіяльності прикордоння в таких напрямках:

- пожежна охорона: навчання пожежних команд проводилося у кожному батальйоні. У 1930–1934 рр. солдати допомогли загасити

понад 100 пожеж та надавали підтримку у відбудові спалених господарств в прикордонні;

- медична допомога: у віддалених районах, де бракувало цивільних лікарів, військові медики та ветеринари КОП співпрацювали з місцевим населенням, допомагаючи боротися з епідеміями [4, с. 166-167].

Висновки. Діяльність Корпусу охорони прикордоння на Волині у 1924–1939 рр. мала суперечливий характер. З одного боку, КОП був потужним репресивним апаратом, що обмежував права українського населення та здійснював жорсткий політичний контроль в інтересах польської адміністрації. З іншого боку, формування виконувало пропольську «цивілізаційну» місію, сприяючи соціально-економічному та культурному розвитку прикордонних районів. Завдяки активній гуманітарній роботі КОП вдалося частково стабілізувати ситуацію в регіоні напередодні Другої світової війни.

Література

1. Бортник Л. Участь Корпусу охорони прикордоння у культурному і соціальному житті Волинського воєводства (1930-і рр.). *Гуржійські історичні читання*. 2014. Вип. 7. С. 188-190.
2. Никончук О. Спроби українсько-польського порозуміння на Волині у міжвоєнний період. Політика Г. Юзевського / *У пошуках правди: зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. («Українсько-польський конфліктна Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки»)*, (Луцьк, 20–23 трав. 2003 р.). Луцьк, 2003. С. 94–98.
3. Разиграєв О. Польська державна поліція на Волині у 1919–1926 роках: моногр. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Луцьк, 2012. 444 с.
4. Юрчук Л. Створення польських репресивних органів у прикордонних повітах Волинського воєводства Другої Речі Посполитої. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. Вип. 693. С. 156–170.
5. Jabłonowski M., Prochwicz. J. Wywiad Korpusu Ochrony Pogranicza 1924–1939. Warszawa, 2004. 326 s.